

Néhány óra a Gopher-térben: például a szótárak

Sorozatunk immár harmadik darabjában a Gopherrel elérhető források kapcsán ezúttal mást, és egy kicsit másként mutatunk be: gyorsfényképünk a tágabb értelemben vett hálózati nyelvhasználatról és a szótárakról készült.

A számítógépes hálózatok világában a nyelvi kifejezőeszközöknek megkülönböztetett figyelmet szentelnek. Sokkal nagyobbat, mint a köznapi írásban. Ennek az az oka, hogy ebben a kommunikációs formában mindenki csak a saját maga által létrehozott szövegben (illetve ma már a hang, a kép is ott van – de ez a lényegen nem változtat) „él”, általa fejezheti ki magát. Mondjuk úgy: személyiségének a lenyomata ott van a szavakban.

Igy aztán elég hamar kialakult egy sajátos nyelv, amelyről egyre szélesedő és időről időre megújuló viták bontakoznak ki a különböző levelezési listákon. Kétségtelen: ebben a nyelvben keverednek az angol és az adott nemzeti nyelv, az irodalmi és a műszaki, technikai nyelvi rétegek elemei, s akkor még a *cyberpunkok* sajátos nyelvi kultúrájáról nem is szóltunk.

Ahogy az egyik leghíresebb – e nyelv sajátosságait összefoglaló – szótár, a *Jargon File* (amelyet igen gyakran összekevernek a *Gordon R. Meyer* által összeállított, a Northern Illinois Egyetem szociológiai intézete számára 1989-ben készített és a hacker jelenséggel foglalkozó, *The social organization of the computer underground* című disszertációval) bevezetőjében olvashatjuk, itt valójában három nyelvi réteg keveredéséről van szó:

- szleng, amely az adott nyelv kötetlen, szabad használatából következik, s elsősorban a nem technikai jellegű szubkultúra sajátja (pl. rockrajongók, egyetemisták, sportolók stb.);
- zsargon, amely elsősorban a hackerek szlenges, a nyelvi korlátokat nem tisztelő nyelvhasználatán alapul;
- „techspeak”, amely a számítógépes szakemberek, programozók stb. technikai szóincse.

Jelen cikkben azonban nem nyelvészeti és szociológiai fejtegetések lesznek: csak azt próbáltam megérteni, miért is lett természetes közege az Internet a különböző szótáraknak, s miért mondhatjuk, hogy ma a Gopher-világ egyik legjellemzőbb sajátossága éppen a különböző szótárak elérhetővé tétele, használatása.

Először természetesen az Internet saját, ön maga nyelvi létével foglalkozó szótárai jelentek meg. Például az Interneten szinte mindent rövidítenek, ami nagyon is megfelel az amerikai kultúrán felnevelkedett személyiségnek, de egy európainak borsózik tőle a háta. Csak néhány példa:

- btw = by the way (*apropó*)
- imho = in my humble [or honest] opinion (*szerény véleményem szerint*)
- wrt = with respect to (*tekintettel valamire*)
- rftm = read the f'ing manual – with the „f” word varying according to the vehemence of the reader (*olvasd el azt a k*tt kézikönyvet – f-el behelyettesítve az olvasó vérmérsékletének megfelelően*)

Egyre több olyan glosszárium látott napvilágot, amelyben felsorolják a hálózaton található számítógépes kifejezések rövidítéseinek a feloldását. Az egyik legismertebb a Babel (pontos nevén a Babel: a glossary of computer oriented abbreviations and acronyms = *Babel: a számítógéppel kapcsolatos rövidítések és betűszavak glosszárúma*). *Irving Kind* műve vallomással kezdődik: „Akkor kezdtem el összeállítani, amikor frusztrációs tüneteket kezdtem észrevenni magamon szaklapok cikkeit, helperek és prospektusok szövegeit olvasva...”

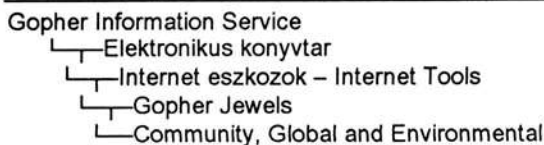
Érdemes felfigyelnünk arra, hogy a szerző fontosnak tartotta megjelölni az 1965 előtt használatos kifejezéseket. Az igazság az, hogy sokaknak ma már azok a kifejezések sem mondanak semmit, amelyeket pedig alig két-három éve mindenki használt. Éppen ezért nem lehetünk elég hálásak a szerzőnek, hogy ahol tehetette, ott történeti jegyzetekkel is ellátta a szócikkeket.

Az önkifejezéshez tartozik a gesztusok nyelve is. Ez persze írásban elképzelhetetlennek tűnik, de gondoljunk csak az avantgárd irodalmak bizonyos kísérleteire, amikor is az írás látványának a hatásával próbálták felerősíteni, árnyalni a szavak jelentését. A hálózat is megtalálta a maga eszköztárát, s ezt a *Smiley Dictionary*ben foglalta össze (aminek számtalan változata létezik napjainkban). Itt csak egy rövid szemelvény *Pamer Róbert* nem hivatalos mosolyszótárából (ő az egyik első magyar változat szerzője, fordítója):

- :-) - Ez a normál mosolyod. Egy gúnyos vagy vicces kijelentés esetére.
- ;-) - Kacsintó mosoly. A felhasználó egy kacér és/vagy gúnyos megjegyzést tett.
- :-(- Rosszalló mosoly. A felhasználónak nem tetszik a legutóbbi kijelentés, vagy lehangolt valami miatt.
- :~| - Közömbös mosoly. Jobb, mint a lehangolt mosoly, de rosszabb, mint a boldog mosoly.
- %-) - A felhasználó 15 órája ül egy zöld monitor előtt.
- :~E - A felhasználó hegyes fogú vámpír.
- :~F - A felhasználó hegyes fogú vámpír, de egy foga hiányzik.
- :~# - A felhasználó nadrágtartót visel.
- :~)-8 - A felhasználó egy nagylány.

Mielőtt elmerülnék a Gopher-szótárak világában, ne felejtjük el, hogy ezeknek és másoknak is egy része anonymous ftp-vel szintén elérhető (sokszor a Gopher almenük is utalnak erre a lehetőségre). Nagyon hasznosak például a szólisták is: majdnem minden világnyelv szóanyagához hozzáférhetünk így, nem is beszélve az egzotikus nyelvek szóanyagáról.

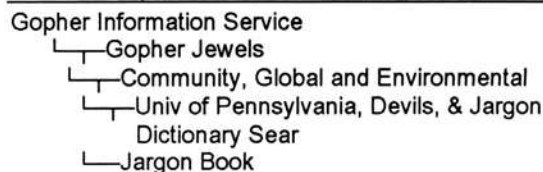
A Gopher-világ egyik legkönnyebben fellelhető szótára a fentebb említett Jargon File, amely *Hacker's Dictionary* néven vált közhírré (a hackereknek nagy irodalmuk van: ma már általában szélesebb értelemben használják; nemcsak a számítógépes rendszerek „feltörőit”, hanem a számítógépes hálózatok kemény magját képező networker, programozói társaságot is értve rajtuk). A szótár természetesen szabadon felhasználható, ftp-vel több helyről is elérhető (többek közt az a változat is, amelyet a Gopherben való használatra speciális indikátorokkal „felkészítettek”). Leggyorsabban a *Gopher Jewels* (ezen a néven gyűjtik össze a Gopherekben egy menüpont alá az érdekesebbnek vélt információforrásokat) révén bukkanhatunk a nyomára, más „alaplívekkel” egyetemben (1. ábra).

- <Directory> Univ of Pennsylvania, Devils, & Jargon Dictionary Searches
- <Directory> Univ of Tennessee, Memphis, Portable Dictionary of the Mou
- <Directory> Dictionary of Computing – Imperial College, (UK)
- <Directory> Dictionary of Electronics (Experimental English–Spanish) –
- (Directory) Dictionary
- <Searcher> American English Dictionary (NIH)
- <Searcher> Webster's Dictionary

1. ábra

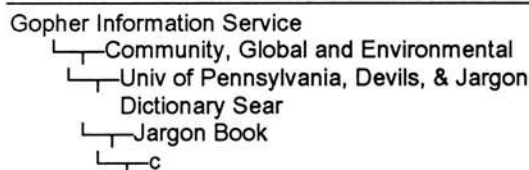
Használata egyszerű: a szócikkek a kezdőbetűk szerint vannak csoportosítva, betűrendben (2. ábra).

(File)	Intro
(Directory)	a
(Directory)	aa
(Directory)	b
(Directory)	c
(Directory)	d
(Directory)	e
(Directory)	f
(Directory)	g
(Directory)	h
(Directory)	i
(Directory)	j
(Directory)	k

2. ábra

Például c betűnél fellapozva a szótárát, a következőket látjuk (3. ábra):

(File)	Compuserve
(File)	Conway's Law
(File)	Core Wars
(File)	Cyberpunk
(File)	calculator
(File)	can
(File)	can't happen
(File)	candygrammar
(File)	canonical
(File)	card
(File)	card walloper
(File)	careware
(File)	cargo cult programming

3. ábra

Majd egy szó (esetünkben a cyberpunk) kiválasztása után a 4. ábrát láthatjuk a képernyőn.

Hasonló módon érhető el és „működtethető” a *Devil's Dictionary*, a hazai vicclapokból is jól ismert, szójátékokra épülő értelmező szótár (5. ábra).

Gopher Information Service

- └ Community, Global and Environmental
- └ Univ of Pennsylvania, Devils, & Jargon Dictionary Sear
- └ Jargon Book
- └ c

(File) Compu\$erve
 (File) Conway's Law
 (File) Core Wars
 (File) Cyberpunk

Cyberpunk

This book gathers narratives about the careers of three notorious crackers into a clear-eyed but sympathetic portrait of hackerdom's dark side. The principals are Kevin Mitnick, „Pengo” and „Hagbard” of the Chaos Computer Club, and Robert T. Morris (see {RTM}, sense 2). Markoff and Hafner focus as much on their psychologies and motivations as on the details of their exploits, but don't slight the latter. The result is a balanced and fascinating account, particularly useful when read immediately before or after Cliff Stoll's {The Cuckoo's Egg}. It

====Line 1 of 20

4. ábra

Gopher Information Service

- └ Community, Global and Environmental
- └ Univ of Pennsylvania, Devils, & Jargon Dictionary Sear
- └ The Devil's Dictionary
- └ c

(File) CORPORATION
 (File) CORSAIR
 (File) COWARD
 (File) CRAYFISH
 (File) CREDITOR
 (File) CREMONA

CREMONA

CREMONA, n. A high-priced violin made in Connecticut.

====Line 1 of 3

5. ábra

A Gopherből elérhető szótárak (és lexikonok) másik, egyre nagyobb része már egyszerű kereső felülettel is rendelkezik. Ezek a szótárak és lexikonok már általánosabb területet felölelő értelmező szótárak, illetve egy-egy tudományterület szakszó-

tárai. Ezek között már sok olyat is találunk, amely nyilvánosan nem használható: csak egy adott közösség számára nyitott (azaz jelszót vagy helyi felhasználói címet igénylő) Gopher almenü utal rájuk.

A Consortium for Lexical Research katalógusa több mint százat tart nyilván ezekből. A nyilvánosan is elérhetőek közül sorolunk fel néhányat:

- American English Dictionary
- Dictionary of Electronics
- Dictionary of Financial Aid Terms
- Jeffrey's Japanese/English Dictionary
- Oxford English Dictionary
- The Free On-line Dictionary of Computing
- The New Hacker's Dictionary (3.0.0 1993)
- The Portable Dictionary of the Mouse Genome
- Webster's Dictionary

Amikor ezeket a szótárakat látjuk a Gopher menüben, akkor a sor elején egy *Searcher* felirat figyelmeztet minket, hogy a továbbiakban egy (a Veronica szerverek használatakor már megismert) kereső felületet kapunk, ahol a keresett fogalmat kell beírni. A szótárak és a lexikonok ilyen visszakereső szoftverrel való szerepeltetése a Gopherekben rendkívül praktikus, gyors és könnyen elsajátítható felhasználói felületet ad, ráadásul az esetleges copyrightproblémáknak is elejét veheti, hiszen az adott mű csak szócikként használható.

Befejezésül még megemlítiük, hogy a World Wide Web szerverek és a kliens programok (Mosaic, Netscape stb.) gyors elterjedésével a legtöbb szótár átkerült erre az új felületre, s egyre több szolgáltatás épül fel körülöttük. Ilyen a Consortium szervere is, ahol a hálózaton elérhető szótárak legtöbbjét megtalálhatjuk, de vannak még referenz szolgáltatások és nyelvészeti WWW szerverek is hasonló anyaggal. Csak két példa:

- The World-Wide Web Virtual Library: Linguistic Reference and Interdisciplinary Information

Reméljük, hogy a közeljövőben már magyar szolgáltatásokat is felsorolhatunk, amikor hasonló témáról írunk. A magyar Gopherek szótárai, lexikonai egyelőre csak a külföldiekhez kapcsolódnak, magyar nyelvű kiadásokkal még nem dicsekedhetnek. Pedig ez nem csak a felhasználóknak lehet hasznos: a legtöbb esetben ragyogó reklámmot jelenthet a kiadónak, az összeállítóknak is.

Beérkezett: 1995. II. 7-én.

OMIKK FORDÍTÓ IRODA
 1088 Budapest, Múzeum u. 17.
 Telefon: 138-2874 Fax: 138-4924

- MŰSZAKI FORDÍTÁS, LEKTORÁLÁS
- TOLMÁCSOLÁS, SZÖVEGSZERKESZTÉS
- SZAKIRODALOM BESZERZÉS
- 30 NYELV, ORSZÁGOS HÁLÓZAT, REÁLIS ÁRAK